

„Hogy a vízre szállt a május – így mesélted ugyebár? –
Éjszakától másnap délig fellángolt a maszkabál,
S felkészültek új kalandra, ifjúkorban így szabály.”
(Robert Browning: Egy Galuppi – toccata.
Fordította Vas István.)

I. ELISABETH, A DELFIN

Hajón érkezett. A Balti-tenger
hullámai ringatták hetekig.
Vergiliust olvasta a taton,
nézve a kerengő delfineket.
Neveket adott nekik, egyiket
Elisabethnek nevezte, noha,
akkor még nem tudhatta, mit jelent
és mit fog jelenteni ez a név,
és későbbi felesége, egész
eltékozolt életében? Nevek,
szerepek, sorsok és alteregók
bűvölhették el a fedélzeten.
Fennhangon mondta az eklogákat.
Anyjának írt egy hosszú levelet.

II. ELŐSZÖR EGYEDÜL

Feltámad a szél, borzolja fürtjeit, édesanya hangját hallja.
A pianó mellett ül, kottáiban lapoz. Körös-körül
képek a falakon. Egy üvegszekrényben könyvek
barnás, aranyos, ezüstös gerincét nézik a régóta
távol levő – ki tudja, hol lakozó? – hölgyek a képekről,
s ha függönyök résein a délutáni nap a szobába betör,
pillanatokra varázslatosan megelevenednek.
Őket nézik, vagy a könyveket? Mosolyognak.
Történeteket talál ki nekik, befejezhetetlen regényeket.
Anyja most egy mélabús menüettbe kezd,
húga mellette áll és lapoz. Ő az ablaknál, méla lesben.
Ha lehunyja szemét, a balti szél visszaröpíti
a szülői ház könyvtárszobájába, ahonnan
legszívesebben nem is távozna el soha.
Borzongató, hogy huszonnégy évesen
most van először egyedül, önmagával, egy hajón,
amely tétován megdől a szélben. Megtántorodik,
s anélkül, hogy búcsút venne, hogy legalább intene
a hajó mellett táncoló Elisabethnek –
még elképzelni sem tudja, mit jelent majd neki ez a név! –,
visszavonul kajütjébe. Hanyatt fekszik a hajóágyon.
Egyedül lenni, ez mit jelent? A huzat kioltja a gyertyákat,
a sötétben hirtelen válik védtelenné. Mozdulni sem mer.
Lehunyja szemét, újra látja egyik kedves képét.
A várúrnő, akinek szomorú történetét annyi változatban
képzelte el, most mintha mégiscsak megmozdulna,
mintha biztatón nézne rá. Türkizkék szeme megrebben.
Átlát az éveken. Az évszázadokon. Elvakítja tekintete.
Várkastélya toronyszobájában áll, az utat kémleli,
de nem jön a lovag. Elveszett, eltévedt, meghalt, hiába várja.

Egy könnycsepp gördül le arcán, szomorú igazgyöngy.
Igen, ő már tudja, mit jelent egyedül lenni.
Nézi szomorú arcát a sötétben, és belealszik tehetetlenségébe.
Még két nap, és Szentpéterváron, a Néva partján,
úgy emlékszik erre az éjszakára, mint első vereségére,
és elképzeli sem tudja, merre úszkálhat a vidám Elisabeth,
a Balti-tenger sötéten derengő vizében? Nem vett búcsút tőle,
amikor, a dühöngő szél elől kabinjába menekült.
És másnap, harmadnap már nem volt sehol.
Eltűnt, vígan fickándozó, húséges társaival együtt.
Nem látta viszont soha többé.

III. AZ OROSZ ŐS

Néva partján a város. Orosz szavak dallama.
Bármit mondhatok immár, némán rám vallana.
Hidak. A Nyevszkij Prospekt. Szobrok a Nyári Kertben,
dámák és amazonok, akikkel be nem teltem.
Gurgulázó Ó betűk. Az alvó ős feléled.
Voltam már valaha itt? Egy vonzó másik élet
erőterében élek. El már soha nem érem.
Csatába indul éppen, egykor volt orosz énem.
Szőke hölgytől búcsúzik. Megvillan görbe kardja.
Fehér éjszakák tűnő tükrébe vész az arca.

IV. SÉTÁK. A TALÁLKOZÁS

Nem ismerkedett senkivel. Őrizte inkognitóját.
Fekete köpönyegében, szemébe húzva széles karimájú
fekete kalapját, bolyongott a különös városban.
Élvezte, hogy egyedül van, monológokat
fogalmazott magában a szembejövőkről,
történeteket képzelt el nekik, de egyiket sem fejezte be.
Nem is sejtette még, hogy ez lesz a műfaja:
a drámai monológ! Sokáig figyelt egy lovagló amazont,
elkísérte tekintetével, egészen az Anyicskov hídig,
amelynek furcsa szoboralakjai elbűvölték és megigézték.
A szőke fűrtök kibomlottak a fekete kucsma alól,
és vígan röpködtek a hölgy, bizonyára gyönyörű
arca körül, mint tört aranyos zászlók. Elfordult.
Tétován indult tovább. Nem reagált a koldusok esdeklésére,
megkeményítette szívét. Egy út menti fogadóba tért be,
bort ivott, elkezdett egy levelet édesanyjának,
de nem fejezte be. Tétován arra gondolt, talán
mégiscsak mozdulnia kellene immár. Az idő telik.
Gyűl a napok hordaléka. Fel kellene keresnie
Puskint vagy Lermontovot, de vajon fogadnák-e őt,
a névtelen kezdőt, a kevély orosz Byronok?
És milyen nyelven cserélhetnének eszmét,
bizonyára nem tudnak angolul,
angolul csak Gribojedov tudott, de ő már nem él.
Egy távoli birodalomban szolgálja az orosz
külügyminisztériumot. A cár követét Perzsiában
gyilkolták meg, gerjesztett zavargások után,
bestiálisan végzett vele a házát megtámadó csőcselék.
Az angol lapok hosszan cikkeztek erről.
Az ész bajjal jár. Talán franciául beszélgethetne
az orosz poétafejedelmekkel,
az oroszok frankománok, vagy olaszul?
De fogadnák-e vajon, és Péterváron
tartózkodnak-e egyáltalán?
Jelenleg ezt nincsen honnan megtudnia.
Nem ismer senkit. Jó lenne ismeretségeket kötnie,
van néhány címe. El kellene indulni már, mielőtt
maqa alá temetné az eltékozolt napok hordaléka.

De egyelőre, tudta, sehova nem megy,
senkit nem fog felkeresni,
tovább kóvályog a városban, céltalanul,
esetleg felszed egy lányt, vagy kettőt.
Színházba is mehetne, híres az orosz balett.
Kért egy újabb pohár bort, és kíváncsian bámulta
azt a szintén fekete köpönyegben feszítő,
széles karimájú, az övéhez annyira hasonló,
fekete kalapját kezében tartva közeledő férfiút,
aki önmagára emlékeztette. Igen, mintha tükörben
látta volna önmagát. A hasonlóság kettőjük között
félreérthetetlen volt, s ezt bizonyára a másik is felismerte,
mert biccentett, és anélkül, hogy engedélyt kért volna,
szajosan húzva ki egy támlás széket, leült szembe vele.
„Hát eljöttél, Róbert?” – hallotta saját hangját,
és megborzongott, rázta egy benső, erőtlen zokogás.
Idegesen hajtotta fel borát. Bólintott, „Ei, igen!...”
„Na és hogy tetszik a város? Észak Velencéje?”
De mire szorongása elmúlt, és lelkesen kezdte volna
taglalni benyomásait, a rá olyan természetellenesen
hasonlító ismeretlen – eltűnt. Csak kérdőjelek
örvénylettek helyén a félhomályban. Nem tudta
ébreden álmódott-e, vagy hallucinált volna?
Pénzt dobott az asztalra, és kisértve az utcára,
leintett egy bérkocsit. Dadogva mondotta be
vendégfogadója címét. Már sötétedett.
Árnyak cikáztak a sáros utcán. Valahonnan
füttyszó hallatszott, lábdobogás, patadobaj.
Szobájában, a gyertya hazudozó fényében,
egy pohár vodkát kortyolgatva, bora nem volt,
és képtelen lett volna csengetni a fogadósna,
arra az eredményre jutott, hogy vagy megbetegedett
Péterváron, és ideje lenne indulnia haza,
vagy tényleg van egy orosz hasonmása a városban,
akit haladéktalanul meg kellene találnia?

V. ÁLOM. A HASONMÁS

Állott a Néva-parton. Az éveken átlátott.
Komor, setét fellegek kerítették a várost.
Megborzongott. Elindult. És az utcákon át
a Mars térre bandukolt. A paloták sorát
figyelte áhítattal, tudta, történhet bármi,
ezt a találkozást ereje lesz kívánni.
Mert találkozni fognak. Rejtélyes hasonmása
már nem bujkálhat többé. Kisértő kacagása
sem riaszthatja el. Most megtudja, mért nevet,
baljósan, állandóan, rajta is?! Nem lehet
örökké bohóckodni. Hiszen egyek ők, egyek.
Még akkor is, ha másról és másként képzelegnek.
De hasonmása késett. Koldusok, örömlányok
köröztek körülötte. Gyorsan kocsiba szállott.
Fogadósobájában sem nyugodott meg. Nézte
tört arcát beleveszni vodkája tört tükrébe.
Mikor már reményt veszítve, sodorta el a mámor,
furcsa neszeket hallott, s szobája ajtajából
a folyosóra nézett. Már órák óta várta
hasonmása. Nevetett, és karjait kitérte.
Hirtelen tért magához. A feje szaggatott.
Ruhásan feküdt ágyán. Körhinta-hajnalok
forgatták. Körülnézett. Nem volt sehohol a másik.
Kérdő, sunyi vigyora kíséri haláláig.

VI. HAJNAL. A HALPIACON

Megint egyedül, az ólmos fényben,
a Balti-öböl felől fekete fellegek gyülekeznek.
Az árusok álmosan pislognak. A halszemekben
önmagát látja. Egyedül van. Mióta idejött, egyedül.
Az élet álom. Az élet látomás, ekstázis,
tévedések végjátéka. De ki kell bírni.
Ma nehéz, holnap még nehezebb.
Előbb-utóbb elmegy innen. Hazatér.
Hallja az otthoni pianínót, egy Bach-korál
úszik körülötte a hajnali fényben. Megremeg.
Egyedül van, a másik sehhol. Egyáltalán létezik?
Vagy képzelete játéka lett volna az egész?
Az éjszakai találkozás, a szórt beszélgetés,
a vallomás-töredékek. De nem szabad elfelejteni,
asztalán két vodkás pohár volt, mikor felriadt,
aljukon fenyegetően csillant meg a maradék vodka,
és a hamutartóból két bőrszivar csutkája
nézett vissza rá, s ő nem szív bőrszivart.
Valaki tehát kétségtelen járhatott itt az éjszaka,
de ki? A hasonmása? Hát tényleg létezik?
Ha igen: hol van? Hol bujkál? Hova tűnik el állandóan?
Az árusok kiabálni kezdenek, az asszonyok visítanak.
Egy patkány rohan a lábuk között.
A halszemekben megüvegesedik minden. Az arca is.
És hullni kezd az apró szemű eső. Szomorú szemerke.
Vacog. Fázósan húzza össze magán fekete köpönyegét,
lassan indul el a Néva felé. Már nem kívánja a sült halat.
A másikkal sem szeretne találkozni. Elhatározza,
hogy utána néz a hajóknak, és az első,
Anglia felé induló hajóval – hazamegy. Elég volt.

EPILÓGUS. A KARNEVÁL

1

Még láthattam félálomban, félig ébren, úgy lehet.
A holdfényben zongorázott, és a billentyűk felett,
akár anyám, elmélázott. Lobogott a szeretet.

2

Nem is nézett rám. Mosolygott. Édesbús szláv dallamot
csalt elő a zongorából. Még köröttem kavargog.
Meggűvöli Szentpétervárt. Fehér éjszaka ragyog.

3

Téren állok, elveszetten. Soha nem lesz vége már.
Billentyűkre lepkék szállnak. Hold előtt fehér madár.
Csőrében az emlékeink. Vissza nem hozhatja már.

4

Tó tükrén siklik a csónak. Merre megyünk, nem tudom?

Ő is én lennék valóban? De a bűvös dallamon
nem kelhetünk soha által. Nincsen olyan alkalom.

5

Véget is csak velünk érhet. Ez a dallam végtelen.
Benne bujkál az élete, s vele az én életem.
Nem lelhetem fel már soha. Eltévédtem, azt hiszem.

6

Hasonmásom békén hagyja zongoráját. Rám mered.
Rángatózni kezd az arca. Érdekes, most nem nevet.
Szeli csónakunk a tavat, és feltűnik a sziget.

7

Közben mintha Velencében, szobroznánk Szent Márk terén,
álarcosok, maszkarások vad hordája gyűl körém.
Mint csiga házába, visszahúzódik a költemény.

8

Fény derül-e titkainkra? Kíváncsian követem.
De hát lehetnek titkaink? Egyek vagyunk, azt hiszem.
Mégis egymást elkerülve vágunk át az életen.

9

Hársfa alá heverünk le. Hallgatjuk a méheket,
zúgva, dongva, kavarnak fehér virágok felett.
Méhnek lenni. Gyűjtögetve élni le az életet.

10

Méhnek lenni, ugye viccelsz? Tudhatod, ezt nem lehet,
most bennem jársz, leskelődhetsz. Hajnalban majd elmegyek,
macskajajos carneválról, s elhagyom a szigetet.

11

Nem szűnünk egy miccenésre, de a század elrohan.
Szeretünk és verset írunk, külön-külön boldogan,
s ha el is hágy majd a testünk, lelkünk fölöttünk suhan.

12

Hiába fenyegetőzik és hiába furulyál,
keresztúton, setét éjjel, miránk mindhiába vár.
Csalogathat, hazudozhat, utol nem ér a halál.

13

Mert felettünk nincs hatalma. Titkainkra fény derül,
előbb-utóbb, lásd, elébed cigányasszony penderül,
és feletted láthatatlan őrangyalod hegedül.

14

Jósolni fog vén Szibilla. Háborúk jönnek, csaták,
és a győztes szakadatlan hirdeti az igazát,
de te mit törödsz ezekkel, műveidben élsz tovább.

15

El ne hidd, hogy véget érhet, örök ez a kora nyár.
Eszmék támadnak, kihunynak, így mesélted, ugyebár?
Álarcosok körülöttünk. Felpörög a karnevál.

„A hosszú versciklus – emlékezik Léna nagymama –, a hasonmás motívum újabb megjelenítése, 1980 tavaszán és nyarán íródott, már a kert házában, a kedves hársfája alatt, ahol a legjobban érezte magát a világon. Néha megakadt, sétálni indult, botjára támaszkodva imbolygott le a tópartra, nézte a távolban suhanó fehér vitorlákat, a kóválygó sirályokat, s csak most sajnálta igazán, hogy tudós barátja, Jurij Tinyanov nem él. Jurij mindenkiről mindent tudott Oroszországban, bizonyára Robert Browning pétervári látogatásáról is sok hasznos információval szolgálhatott volna, hiszen egy csónakázásuk során, mesélte kifulladás nagyapád, éppen ő kérdezte meg, tudom-e, hogy az általam annyira csodált költő, Robert Browning fiatalkorában járt Péterváron? Nem, nem tudtam, de botorul nem is érdeklődtem a részletekről, s másról kezdtünk beszélni. Mást, sajnálom, bár ami igaz az igaz, nem életrajzi verseket akarok írni, hanem Browningnak és hasonmásának a történetét...” Én is megkaptam 1980 szeptemberében a verseket, s izgatottan, némi döbbenettel vegyes csodálkozással olvashattam, utána az egyetemi könyvtárból kikerestem a Browning levelezését tartalmazó köteteket, s meg is találtam néhány Pétervárról édesanyjának írott levelét, hosszan töprengtem, elküldjem-e nagyapámnak, aztán úgy döntöttem, csak megzavarnám, a versciklus különben is kész, kerek egész, nincs mit hozzátenni, esetleg folytatni kellene Robert Browning orosz hasonmásának történetét, ezt ugyanis, a költőével ellentétben, egyáltalán nem ismerjük. De hát ez már múlhatatlanul egy másik történet lenne. – Tatjana Bogdanova

Kategória: vers, próza
Denumire autor: Vaszili Bogdanov

Látó Szépirodalmi Folyóirat